

Skinner's bog om Thomas Hobbes til meget mere end blot læsninger i et forfatterskab.

Casper Hartmann Dam

Kronen på værket

Ole Jensen: Historien om K.E. Løgstrup. Forlaget Anis 2007, 283 sider, 219kr.

Det her er en svær bog at anmelde, for indvendingerne imod den deler sig i to. Men jeg må hellere begynde med begyndelsen. Ole Jensens bog '*Historien om K.E. Løgstrup*' er en velskrevet sag, der kan læses med stor fornøjelse og i et godt tempo. Det er uden tvivl kronen på værket i forhold til de forsøg på at skrive en pædagogisk fremstilling af Løgstrups tænkning, der er blevet gjort af hans elever. Bogen er klar og letforståelig – hvad et forfatterskab som Løgstrups har rigtig godt af at blive udsat for – og den er krydret med anekdoter, der kan få selv den argeste Løgstrup-skeptiker til at indrømme manden format. Ontologien, metafysikken og teologien er så vel fremstillede, at selv de mest komplicerede af Løgstrups tanker – det singulære universale springs to mind – bliver ganske let forståeligt. Jensen har god grund til at være stolt. Det er en fremragende bog.

Efter denne rosede indledning vil jeg først påpege to problemer ved bogen, og dernæst kaste mig over et grundlæggende problem i forhold til Løgstrups tænkning og receptionen

af den. Bogen er struktureret i tre afsnit – Løgstrups opgør, hans filosofi og hans teologi – og følger det kronologiske forløb, der er i det nogenlunde stringent. De første to afsnit er disponeret bedst. Der er en passende afveksling imellem redegørelse for tænkningen og biografisk stof til at der er en god blanding af saftigt og tørt (selv om der ikke er saftige afsløringer; jeg tror ikke, Løgstrups levned egner sig til den slags og det er faktisk befriende). Så meget desto mere forundres jeg af, at disse oase-lignende anekdoter er fuldstændig fraværende fra kapitlerne om teologi. Løgstrup har altid appelleret klart til offentligheden og fagvidenskaben generelt og hans teologiske tænkning er derfor i en bred fremstilling nødvendigvis en sidehistorie. Hvorfor man lader læseren – der ikke nødvendigvis kan forventes at være teolog – fuldstændig i stikken i de ret tekniske kapitler til sidst kan jeg ikke begribe. Der burde måske foretages en let revision i en andenudgave? Så kan man også rette den dog ret muntre fejl på side 43, der placerer Fløjsrevolution i 1968. Jeg får billeder af fløjsovertrukne kampvogne i Prags gader, når jeg hører det.

Det var et teknisk problem, det andet er af mere faglig karakter og jeg drager det frem, da Slagmark jo er et tidsskrift for idéhistorie. Der er nemlig rod i Jensens idéhistorie. I redegørelsen på side 56ff gentages en myte, nemlig at der var en oprindelig kristendom, som blev helleneret. Løg-

strup – eller Jensen; det er ikke helt klart – mener, der er en grundlæggende verdenskærlighed i kristendommen, som bliver inficeret af platonisk dualisme. Det er yderst problematisk at hævde dette, når man betænker, at de ældste tilgængelige kristne skrifter er Paulus' breve, der er en kraftfuld udgydning af jødisk og hellenistisk fusionsarbejde. Og enhver, der vil påstå at Paulus elsker denne verden kan jeg kun henvise til at læse igen, for eksempel Rom. 6,7. Man kan hævde, at der i jødedommen er en grundlæggende verdenskærlighed – men må så finde forklaring på for eksempel Job – men kristendommen er netop et fusionsprodukt. Der indeholdes således den jødiske verdenstro i kristendommen, men lige så integreret er en nuanceret dualisme. Man kan ikke skille den ene del ud og kalde den mere oprindelig. I hvert fald ikke uden at det bliver arbitrært.

Og det bringer mig frem til den grundlæggende indvending imod Løgstrups tænkning. Det hævdes i bogen, at det er ”iagttagelser, der ikke er til at komme uden om”, at tillid og barmhjertighed er mere grundlæggende end deres modsætninger. Denne holdning hyldes med ukritisk begejstring af Jensen, ligesom den normalt bliver det af folk, der var elever af Løgstrup. Argumentationen holder sig til to punkter. Det første er den velkendte historie fra Den Etske Fordring om Rosemarie Løgstrup, der må tage sig sammen for at lyve over for Gestapo under besættelsen,

da de spørger efter Løgstrup, der er gået under jorden. Det andet er, at tillid og barmhjertigheds modsætninger hedder mis-tillid og u-barmhjertighed, og derfor afslører en i sproget iboende rangordning. Jeg tager den sidste først, ved at nævne ordene skepsis og grusomhed. Den første er imidlertid mere interessant. Den påpeger, at man møder sine medmennesker med grundlæggende tillid og åbenhed, og der er en vis grad af sandhed i det. Man kan sagtens argumentere for, at der skal grunde til, før man møder andre med skepsis, men det er ikke et argument for, at der ontologisk er en rangordning. Jeg møder ikke folk med tillid af mig selv, men jeg møder dem med tillid, når vi befinder os i en situation, hvoraf man intuitivt kan forvente gensidig tillid. Jeg oprøres af brud på denne tillid, fordi det er et brud på de udtalte sociale spilleregler, ikke fordi det er et brud på den grundlæggende ontologiske konstitution. Det er ikke fordi mennesket gør oprør imod de suveræne livsytringer, jeg finder det oprørende, det er fordi vores fornemmelse af fællesskab forsvinder.

Men værre og langt farligere er konsekvenserne af Løgstrups tænkning, som jeg til dato forbløffes over, at ingen har påpeget. Hvis det gode ligger ontologisk i virkeligheden og det onde kommer fra menneskets adfærd, kan man da ikke tænke sig en mere anti-humanistisk tænkning. Jeg kan ikke forstå det, for både Løgstrup og hans elever virker som rare og flinke

mennesker, der ikke er specielt skyldbetyngede. Men hvis mennesket ikke kan tage æren for noget som helst godt i verden, men derimod kan få en ordentlig regning for det dårlige, er det sgu da svært at glæde sig over livet. Ærlig talt. Der er i Jensens bog ansatser til at prøve en forklaring – der loves endog en – men den kommer så vidt jeg kan se ikke, og det er synd.

Mine første indvendinger imod Løgstrups tænkning – at der ikke uden videre er en rangordning – kan man med det skrevne her mene er lige så arbitrært som Løgstrups tankegang og så vælge det, der passer én bedst. Jeg har andetsteds argumenteret mere i bund for min opfattelse, så jeg skal ikke gentage mig selv her. Det væsentlige er blot, at man må indse, at tager man Løgstrups rangordning for pålydende – at barmhjertighed er udelukkende ontologisk og grusomhed er udelukkende antropologisk – må man også acceptere en grundlæggende anti-humanistisk holdning. Jensens biografiske oplysninger om Løgstrup viser også, at Løgstrup er rundet af pietistiske kredse, som han livet igennem fører et både filosofisk, teologisk og psykologisk opgør med, og som jeg ikke tror, han formår at gøre sig fuldstændig fri af, hvad jeg er meget i tvivl om Løgstrup selv indså eller ej.

Problemet er, så vidt jeg kan se, at Løgstrups tænkning tager sit udgangspunkt i et holdningsspørgsmål eller et axiom og derefter fylder blændende tænkning og analyse ovenpå. Hvis

humanistisk forskning skal være interessant, må man grunde sig på argumenter og så have holdninger inden for de af argumenterne udsprungne rammer. Jensens bog præsenterer på forbilledlig vis Løgstrups klare fænomenologiske og metafysiske analyser af verden, der naturligvis er farvet af Løgstrups grundholdning, men som jeg vil mene, man kan klippe ud og overføre vigtige indsigter fra. På den led er jeg – der, som det vist efterhånden er blevet overmåde klart, er skeptisk over for Løgstrups tænkning – blevet overbevist om at Løgstrup ikke uden videre kan afvises som en feel good-filosof, sådan som man ofte kan høre det. Og det er en stor bedrift.

Jeg kan med andre ord ikke gøre andet end at anbefale bogen på det varmeste. Jeg tror, at dette er det bedste bud på en Løgstrup-fremstilling, der er skrevet af en Løgstrup-elev, og man kan med fordel læse den som Løgstrup-introduktion (måske endda i det glimrende studiekredsforløb, der er forslået bagerst i bogen; en rigtig god idé). Så kan man bagefter glæde sig til en god Løgstrup-bog skrevet af en, der ikke er Løgstrup-elev. Jeg tror at det må blive derfra, nye indsigter i Knud Ejlers tænkning skal komme.

Mikkel Lodahl